

Movitz

Svenska Hornsällskapets medlemstidning

Nummer 9, juni 1997

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Jakthornet farfars jaktradio	4
Svenska Sankt Hubertusstiftelsen	6
Nässjöortens Jakthornsblåsare	7
Jakthornspelet de första århundradena	8
Holger Fransman 1909-02-10 - 1997-01-19	10
Corner	12
Hornets Historia IX	15
Stadgar	23

Annonsörer i detta nummer:

Brassdoktor	14
Gebr. Alexander Mainz...	21
Kap Horn musik	16
Rauch Horns	14
Rico Kühn	21
Vogtländische Musikinstrumentfabrik ..	22

Movitz, ISSN 1104-8700

Utgivare

Svenska Hornsällskapet

Tryckeri

Printit, Göteborg

Årsavgift

200 kr

100 kr för studerande

300 kr för familj

Postgiro

58 31 07-8

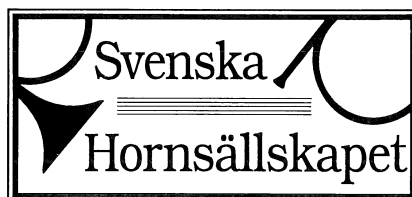
e-post

shs@nok.se

www

<http://www.nok.se/shs/>

Vill du bli medlem i

?

Är du inte medlem redan, eller känner du någon eller några hornister (eller andra intresserade) som skulle vilja bli medlemmar i Svenska Hornsällskapet?

Årsavgiften i Svenska Hornsällskapet är 200 kr (100 kr för studerande, 300 kr för en hel familj)

Vill du bli medlem i SHS sätter du in pengarna på
postgirokonto 58 31 07-8

OBS! Glöm inte att ange **namn och adress** på inbetalningskortet.

Svenska Hornsällskapets styrelse

Ordförande

Lena Forén 040-23 25 84

Gustav Möllers gata 10
211 51 MALMÖ

Kassör

Jan Eriksson 031-16 15 09

Föreningsgatan 33
411 27 GÖTEBORG

Sekreterare

Sofia Nygren 046-211 14 75

Helgonavägen 10
223 62 LUND

Övriga ledamöter

Joakim Casagrande 040-18 42 76

Rosendalsvägen 6
212 19 MALMÖ

Anna Lingdell 040-12 36 13

Almbacksgatan 5
211 54 MALMÖ

Suppleanter

Olof Nordberg 046-14 21 30

Dag Hammarskjölds väg 1F
224 64 LUND

Carl-Magnus Trygg 046-15 81 45

Astrakanvägen 6
224 56 LUND

Tidningsgruppen

Daniel Brandell 08-773 35 99

Högmoravägen 26
138 36 ÄLTA

Sven Eliasson 0500-41 46 92

Havstenavägen 36
541 43 SKÖVDE

Malcolm Page 031-18 09 25

Engelbrektsgränd 54
411 39 GÖTEBORG

Erik Sandberg 040-92 17 56

Estlandsgränd 1 C
214 31 MALMÖ

Björn Thörnblom 08-570 350 74

Bergmossevägen 15
134 43 GUSTAVSBERG

Ordföranden har ordet

Arbetet går vidare. Efter det första årets styrelsearbete då mycket kraft har gått åt till sortering av idéer i ett försök att hitta arbetsområden som känns livskraftiga sätter vi igång med förnyad målmedvetenhet.

Några stycken personförändringar har inträffat i styrelse: Anita Andersson har lämnat över kassörsansvaret till Jan Eriksson från Göteborg, Carl-Magnus Trygg har tagit över suppleantplatsen efter Magnus Petersson som har flyttat till jobb i Stockholm. Som ordinarie styrelseledamot träder en nykomling in - Anna Lingdell, som är nybakad yrkeshornist och under våren arbetar i diket på Malmö Musikteater. I tidningsgruppen har Thomas Ekman lämnat plats åt två stycken nya krafter - Björn Thörnblom, yrkeshornist från Stockholm och Erik Sandberg, student vid musikhögskolan i Malmö.

Tack Anita, Thomas och Magnus för era insatser och välkomna Janne, Anna, Björn och Erik.

Ibland är livet förunderligt. En smått osannolik kedja av händelser har passerat revy sedan årsskiftet. Resultatet av detta syns på sidorna som följer. Det hela började i mitten av januari när jag tog kontakt med Rådhuskällaren i Malmö för att diskutera möjligheterna att arrangera hornkvartettävlingen i anslutning till årsmötesmiddagen. Källarmästaren frågar mig om jag kände till en jakthornblåsargrupp någonstans här i närheten. Han hade någon Rotarybroder som var inblandad i detta. Jag måste lite skamset tillstå att jag inte hade någon aning.

Fredagen därpå flyger jag till Helsingfors med Maria Becker som utbrister:

- Vet du vad vi missar ikväll? En konsert med en svensk jakthornblåsargrupp som tillsammans med en schweizisk grupp spelar i Hyby kyrka utanför Malmö. Känner du till dem?

Jag måste ju tillstå att något litet hade passerat mina öron men jag visste i stort sett ingenting.

Så kommer årsmötesdagen och våra hornvänner från Göteborg dyker upp. Jägaren Hjalmar, som läser tidningen Svensk Jakt, berättar om en artikel i nr 1 som handlar om Nässjöortens Jakt-hornblåsare och det blir bekräftat att även Sverige är begåvat med jakthornister. Jag får i uppdrag att ta kontakt med ordföranden Bengt Karlsson. Vilket jag gör och får veta att deras förening har funnits i 20 år! Bengt och jag pratar på och frågorna bubblar ur mig. Vid ett tillfälle berättar han att han har försökt att få reda på lite om hornets historia. Hur han inte fick någon direkt hjälp av biblioteket med litteratur utan satt och bläddrade lite via datorn och plötsligt kom över en artikel som behandlade ämnet. Och blev förstås jätteglad.

-Men var var den nu ifrån? Bengt funderar ett tag och kommer plötsligt ihåg.

- Jo, den var införd i en tidning. Som hette...hmm...Movitz!

Jag tror knappt mina öron och brister ut

- Det är ju vår tidning!

Onekligen ett sammanträffande som ser ut som en tanke. Jag frågar vidare om instrumenten de spelar på. Bengt nämner ett namn - Fürst-Pless - vilket låter våldsamt bekant för mig. Med telefonen i hand går jag till fyraårige Natanaels "valthorn" (det är viktigt att göra som storebror) och tittar på mitt i början på 80-talet i Tyskland inköpta jakthorn. Joodå - Fürst-Pless står det! Nu är jag helt övertygad om att detta är alltför många incidenter för att det ska vara en tillfällighet. Jag känner hur det pirrar i kroppen av upprymdhet och efter ömsesidiga försäkringar om fortsatt kontakt lägger vi på. Jag ringer Lars Alm, chefredaktör på Svensk Jakt, och frågar om vi får lov att använda arikeln ifråga. Inga problem och artikelförfattaren Sten Christoffersson samtycker och är mycket behjälplig. Dessutom blir jag av Lars på stående fot ombedd att skriva en presentation

av SHS och skicka till honom så för han in den i Svensk Jakt!

Nästa samtal. Av Bengt hade jag fått en lundanummer till en Hartmuth Schüßler som är ledare för Skånes jakthorn. Här sluts cirkeln som startade på Rådhuskällaren - Rotarybrodern är Leif Bengtsson, välkänd trumpetprofil på våra breddgrader, och som varit musikalisk ledare en period för Skånes jakthorn. Instinktivt känner jag att detta är början på något sinneskittlande. Delar av våra rötter kliver fram och existerar i sinnevärlden. Mycket spännande!

Livet är fullt av liknande händelser som får tillvaron att tillfälligtvis snurra fortare. Som jag ser det gäller det att hänga med och hänge sig en smula för att berikad kunna gå vidare i vardagslunket. Så följ med och insup en doft av hornets historia och förvalta den efter behag.

Lena Forén.

Jakthornet, farfars jaktradio

Sten Christoffersson

För inte så länge sedan var jakt-hornsignaler det enda sätt svenska jägare hade att kommunicera med varandra i skogen. De viktigaste viltslagen hade sina speciella signaler, liksom olika händelser och situationer som brukade inträffa under jakten. Långt före jaktradions tid kunde jägare med hornets hjälp bland annat meddela varandra var de befann sig, att hundarna släppts, hur jakten framskred, vilket viltslag hundarna fått upp, om det var tappt, om ett nyss hört skott var en bom eller en träff och vad för sorts djur som i så fall hade fällts.

Den svenska jakthornkulturen kulminerade sannolikt vid sekelskiftet. För den tidens kulturbärare och kändisjägare, som Bruno Liljefors, Anders Zorn och Albert Engström, var jakthornet en självklar utrustningsdetalj och dess användning en viktig del av jägarkunskapen. Sedan dess har konsten att blåsa i jakthorn och att rätt förstå det ibland komplicerade signalsystemet blivit alltmer bortglömd hos oss. Jaktradion är effektivare, smidigare, lättare att använda och kan behäskas till fulländning även av tondöva, men den saknar fullkomligt det gamla signalsystemets charm. På de ställen i vårt land där någon form av jakthorn ännu förekommer under pågående jakt har melodiska tonslingor som "D'ä rä", "Jösse är död" eller "Här ligger Mickel" ersatts av enkla tutanden i bleckhorn för att sätta igång, rätta till eller stoppa en klapparkedja.

Denna utveckling var naturligtvis oundviklig, men det är alltid både synd och skam när en fin tradition råkar i glömska. Ingen varken kan eller vill hindra att den tekniska utvecklingen slår igenom även ute i jaktmarkerna. Men vi är säkert alla överens om att en viktig del av jaktens själva väsen går förlorad, om jaktutövningen mer

blir fråga om hanterandet av högteknologiska prylar än om känsla, kunskaper och respekt för gamla traditioner.

På kontinenten lever jakthornstraditionen kvar i betydligt högre grad än hos oss. Men inte heller där använder man sig i någon större utsträckning av det gamla signalsystemet annat än på de stora hetsjakterna. I stället har hornblåsandet övergått till att bli en strikt, närmast rituell, ceremoni. Man blåser in jakten på morgonen, signalerar för lunch och jaktens slut och blåser bestämda signaler för de olika arterna av villebråd vid den avslutande viltparaden, innan signalen "jakt förbi" ljuder och deltagarna är fria att åka hem.

Det är också från kontinenten hornblåsandet härstammar. Redan under forntiden blåste jägare i lurar av horn eller ben när de ville meddela sig med varandra, och ur dessa primitiva instrument har de moderna jakthornen

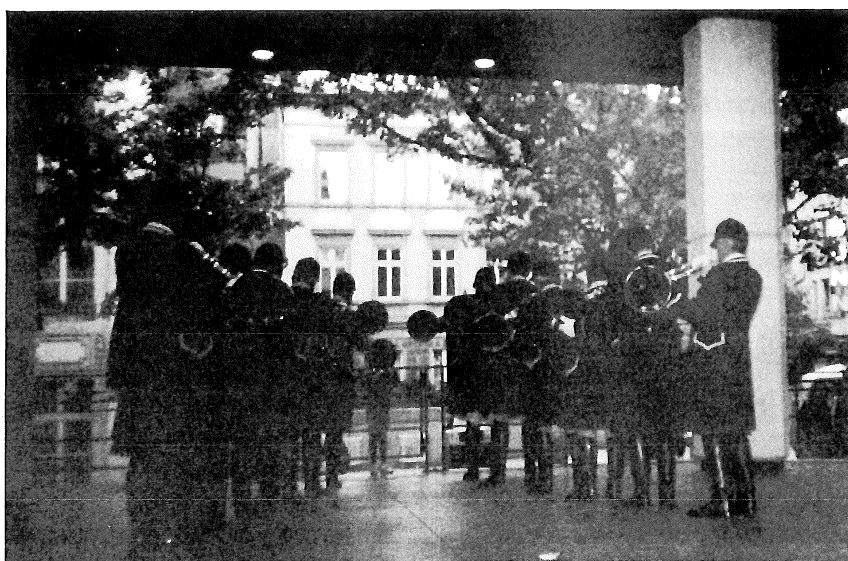
utvecklats. Ofta användes uroxens väldiga horn och på Kungliga Livrustkammaren i Stockholm finns ett jakthorn som enligt inskriptionen är tillverkat av ett horn från Europas allra sista uroxe.

För högreständsjägaren under medeltiden var den tidens förnämsta jakthorn, olifanten, som fått sitt namn av det fornfranska ordet för elfenben, en viktig statussymbol. När man mot slutet av medeltiden lärt sig tillverka horn av metall, möjliggjordes jakthornets vidare utveckling. Man kunde nu göra hornets rör längre och därmed få ett betydligt bättre ljud med högre styrka. För att hornet ändå skulle vara hanterbart, böjdes röret cirkelformigt, ibland flera varv. På detta sätt uppstod valthornet och de eleganta parforcehornen.

Parforcehornet har fått sitt namn efter det franska namnet på den jaktform, som det i första hand användes

Ahrenburg Jagdhornbläsergrupp spelar i Bb.
Gruppen har ett aktivt utbyte med Nässjöortens Jakthornblåsare
Foto: Bengt Karlsson

Grupp som blåser trompes de chasse i Luxemburg city 1993.
Hornen kallas även Re-horn eftersom de är stämda i D.
Foto: Bengt Karlsson

vid, nämligen hetsjakt efter högvilt, så kallad parforcejakt. Vi svenskar tror nog i allmänhet att den europeiska jakthornstraditionen alltid haft sin högborg i Tyskland. I själva verket är Frankrike den stora nationen när det gäller jakthorn och jakthornsmusik. Ända sedan medeltiden har jakthornskulturen blomstrat där, och det ingick i de unga männens uppfostran att kunna blåsa jakthorn.

Under tidernas lopp har åtskilligt skrivits i ämnet. Det kanske mest betydande verket, *Trésoire de Vénerie*, gavs ut av Hardouin från Anjou år 1394. I boken säger sig Hardouin vilja lära alla jägare de signaler han själv en gång lärt av mästaren Guilleme du Pont och ger noggranna beskrivningar av 14 olika hornsignaler. Varje signal illustreras med ett träsnitt, i vilket den beskrivs med hjälp av fyllda och ofyllda rektanglar enligt ett system som Hardouin noga beskriver i texten. Tack vare denna primitiva "notskrift" vet vi i dag exakt hur jägarna i södra Frankrike signalerade till varandra för 600 år sedan.

Även om parforcehornet fortfarande är omtyckt, särskilt på kontinenten, är det en oktav högre stämmda, mindre och kompaktare Fürst Pless-hornet i dag det utan jämförelse mest populära. Hans Heinrich, nionde furste av Pless, levde och verkade som hovjägmästare hos den tyske kejsaren under 1800-tallets senare del. Han bar alltid ett så-

dant horn på hovjakterna, och blåste i det så mästerligt, att detta lilla horn blev uppkallat efter honom.

Under senare år har jakthornblåsandet åter tagit fart i Sverige. Tyvärr är det knappast någon som använder de gamla svenska jaktsignalerna under jakt. I stället blåser man enligt kontinentaltal mönster, ofta i konsertform vid olika tillställningar med jaktlig anknytning eller vid viltparaderna efter de stora godsens klappjakter.

Sedan 1977 har Nässjöortens Jakthornblåsare funnits och 1983 bildades Skånes Jakthorn, som enbart består av jägare och som ofta blåser på jakter. Båda hornblåsargrupperna består av duktiga amatörer som flitigt tränar tillsammans under kompetent musikalisk ledning och de har betytt mycket för att öka jakthornets popularitet i Sverige.

För att få ytterligare vind i seglen bildades häromåret Svenska Hubertusstiftelsen, med syfte att främja utvecklingen av jakthornsmusiken i landet och underlätta ett internationellt utbyte mellan hornblåsargrupper. Svenska Hubertusstiftelsen skall också i samarbete med Studieförbundet arrangera kurser och föreläsningar, tillhandahålla jakthorn för uthyrning och över huvud taget verka för att fler svenskar lär sig jakthornblåsandets ädla konst. Man har också tecknat upp de gamla svenska jaktsignalerna och kommer inom en snar framtid att se till

Utförlig bok om jakthorn

Das Jagdhorn heter en bok, skriven av Werner Flachs och utgiven av Verlag Kalt-Zender 1994 (ISBN 3-85761-254-1). Boken är på 208 sidor och sannolikt det mest utförliga verket i ämnet samt en guldgruva för den som verkligen vill tränga på djupet i jakthornets och hornblåsartraditionens ursprung och utveckling från hedenhös till våra dagar.

att dessa blir tillgängliga för envar som vill lära sig blåsa dem.

Är du intresserad av att blåsa jakthorn och vill komma i kontakt med Svenska Hubertusstiftelsen, är du välkommen att ringa dess ordförande Bengt Karlsson, tel 0380-312 35. Genom honom kan du också komma i kontakt med Nässjöortens Jakthornblåsare. Skånes Jakthorn kontaktar du genom att ringa Hartmut Schüssler på 046 - 41 53 72.

Sten Christoffersson

Denna artikel är ursprungligen publicerad i *Svensk Jakt*

Svenska Sankt Hubertusstiftelsen

Den 2 februari 1994 beslutade några småländska jakthornsblåsare att bilda Svenska S:t Hubertusstiftelsen. Idén kläcktes efter att vi tillsammans med vår grupp Nässjöortens Jakthornsblåsare, deltagit i Europeiska jakthornsblåsarmästerskapen i Luxemburg. Där kom vi i kontakt med franska jakthornsblåsare som blåste Re-horn (Parforcehorn stämde i D). Särskilt trevligt var att se en hästberiden uppvisningsgrupp, iklädda härligt röda gammaldags uniformer. Under den första kvällen i Luxemburg City såg vi dem komma ridande mitt i storstadstrafiken. Förutom att de blåste jaktsignaler under ritten, medförde de också ett stort antal lössläppta foxhounds. Även följande dagar rymde härliga upplevelser, t ex att alla deltagande grupper växelvis blåste musikstycken i den stora Petrusdalen.

Efter hemkomsten hade vi långt gångna planer på att bjuda in en blåsargrupp till Elmia Game Fair i Jönköping, men tyvärr misslyckades finansieringen av projektet. Vi hade tidigare tömt alla kända källor på pengar för att finansiera vårt eget deltagande i Luxemburg.

Projektgruppen som arbetat med Luxemburgs projektet beslutade då att bilda en nationell stiftelse, med syfte att underlätta internationella utbyten. Dessutom vill vi fungera som en paraplyorganisation för att kunna samla landets jakthornsblåsare till gemensamma aktiviteter. Vi vill också arbeta aktivt för att utveckla parforcehornmusiken i Sverige, både Ess och D.

Vi tycker att det finns en naturlig koppling mellan jakthornsblåsning, jakt, hund och häst. Därför har vi

Denna lilla grupp inom Ahrenburg Jagdhornbläser blåser även Parforcehorn i Eb.
Foto: Bengt Karlsson

etablerat kontakt med Svenska Jägareförbundet och Svenska Kennelklubben. Trots att Hubertusritter förekommer i vårt land har vi ännu inte mött någon respons från någon ryttareorganisation.

Resultatet av vårt engagemang blev insamlingsstiftelsen Svenska S:t Hubertusstiftelsen. Den består av under-teknad, Jan Gunninge, Jan Sandberg, Lars Wiktorsson och Hansi de Michiel. Hittills har det mesta arbetet bestått av att sprida kännedom om verksamheten. Stiftelsen har dock samlat in pengar till ett arrangemang med Nässjöortens Jakthornsblåsare och Parforcehornbläser Berner - Oberland. Vi har också tagit fram ett studiecirkelmateriel som nu presenterats för Studieförbundet.

Studiecirkelverksamheten ska bli fröet i verksamheten, vår förhoppning

är att det ska spira fram lokala jakthornsblåsargrupper ur studiecirkelarna. En stiftelse kan inte ha medlemmar utan här kanske det finns möjlighet att bilda en intressentförening för dem som vill engagera sig.

❖ *Bengt Karlsson, ordförande*

Nässjöortens Jakthornsblåsare

Nässjöortens Jakthornsblåsare vid deltagandet i Landeswettbewerb Schleswig-Holstein, som hölls 1995 i Ahrensburg.

Foto: Bengt Karlsson

Det finns mycket få jakthornsblåsargrupper i Sverige. Ibland sägs det att det finns två - tre grupper, ibland endast en. Men en sak är säker - under hela tiden har i alla fall Nässjöortens Jakthornsblåsare "låtitt hornen klinga". Så vitt jag vet har ingen annan svensk jakthorns-blåsargrupp haft en sådan kontinuitet, föreningen firar nämligen 20-årsjubileum i år. Föreningen bildades således år 1977 av bland andra Allan Nordek och Sven-Olof Gustavsson från Nässjö. För närvarande utgörs föreningen av ett tjugofemtal jägare från i huvudsak Nässjö kommun, men med viss tillslutning från Eksjö och Vetlanda kommuner. Medlemmarna har olika musikalisk bakgrund, men samtliga är dock amatörer varav de flesta enbart blåser jakthorn.

Vi blåser vid många olika tillfällen, tex vid jaktutställningar, invigning av Husqvarna vapenmuseum, invigning av Djurö nationalpark, väginvigningar, då företag och föreningar jubilerar. Självfallet blåser vi vid jakter, såväl

stora och små. Dessutom har vi framträtt ett antal gånger i olika kyrkor. När vi vill vara riktigt högtidliga brukar vi även nämna de elva gånger som vi framträtt inför H.M. Konungen.

Inför älgjakten samverkar vi regelbundet i en Älgmålsbön i Norra Sandsjö kyrka, strax utanför Bodafors. Älgmålsbönen inleds med militärsignalen Korum därefter Jägarhälsning samt ett antal musikstycken och trumpetson. Diktläsning och några ord från Kyrkoherden hör också till ingredienserna. Många av traktens jägare sluter upp i kyrkan denna söndag. Medlemmarna har också blåst i kyrkor i vid några begravingar.

Ett årligt förekommande arrangemang är utbytet med nordtyska Hermannsburg - Müden Jagdhornbläsergruppe från trakten kring staden Celle. I arton år har grupperna träffats ömsom i Tyskland ömsom i Sverige. Sedan några år har vi även ett visst utbyte med Ahrensburg Jagdhornbläsergruppe från trakten kring Hamburg.

I huvudsak blåser grupperna Fürst-Plesshorn samt ett mindre antal Parforcehorn i B. Inom Ahrensburg Jagdhornbläsergruppe finns emellertid en mindre grupp Parforcehornblåsare i Ess.

Sommaren 1993 deltog vi i europamästerskapen i jakthornsblåsning. Arrangemanget var förlagt till Luxemburg och samlade hela sexhundra blåsare. Samma år framträdde vi även i en av TV4s lokala sändningar.

År 1995 deltog vi som gästgrupp i Landeswettbewerb Schleswig - Holstein, en delstatstävling för jakthornblåsare som arrangerades av våra vänner vid Ahrensburgs slott. Här samlades omkring niohundra blåsare. Det var en härlig känsla när vi tillsammans blåste "Auf, auf zum Fröhlichen Jagen" och "Auf wiedersehen" dirigerade av Hans-Jürgen Pössel, Landesobmann der Jagdhornbläser.

Jubileumsåret 1997 har vi inlett med ett större arrangemang tillsammans med Parforcehornbläser Berner - Oberland från Schweiz. Sedan år 1982 är det en renodlad Parforcehorngrupp som enbart blåser i Ess.

Genom ett stipendium från HM Konungens Jagtklubb har vi sammanställt noter över svenska jakthornssignaler. Vårt arv är ju inte så stort, men det finns en del gamla omdöpta militärsignaler och några nyskrivna eller nyarrangerade melodier samlade i denna pärm. Musiken kategoriserar vi på följande sätt; Allmänna signaler, Jaktledningssignaler, Viltssignaler, samt Marscher, Fanfarer och Spelstycken.

❖ Bengt Karlsson, sekreterare

Tidiga jakthorns signaler

*Beskrivningar av tidiga jakthorns signaler är svårtydda.
Går koden att knäcka?*

Vi hornister brukar vanligtvis börja tideräkningen omkring år 1700. Som hornist tycker man inte att det finns mycket att intressera sig för innan dess. Det är sant att hornet vid denna tid började användas tillsammans med andra instrument. Därmed började man också notera musiken enligt den standard som står sig än idag.

Men hornhistorien går att spåra längre bak i tiden än så. Då användes inte hornet som orkesterinstrument, utan snarare som ceremoniinstrument – framförallt i samband med jakt.

Tiden innan 1700 är som sagt ganska okänd. En av anledningarna är att vi saknat den vanliga notskriften. Det finns många skäl till detta. Jaktsignaler lärs nog lättast på gehör och notskriften var inte lika utvecklad under medeltiden. Idag kräver de flesta noter för att kunna lära sig ett musikstycke, men så har det inte alltid varit.

När det gäller de tidiga jakthorns signalerna står vi dock inte helt notlösa. Det finns flera olika källor som beskriver dessa, antingen i ord eller genom olika noteringssystem. Dock ska man komma ihåg att dessa system inte beskriver allt och att instruktionerna är så pass vaga, att fältet lämnas öppet för spekulationer. Här följer en genomgång av några av de viktigaste källorna.

1. En av de första källorna vi har är faktiskt bibeln, men inte i originalversionen, utan en översättning till latinsk hexameter, den sk Heptateuchos, som skrevs någon gång kring år 400. Skriften följer för det mesta den bibliska texten, men vid detta ställe, i Första Mosebok 25:27, har författaren lagt till en del.

I bibeln står:

Och barnen växte upp, och Esau blev en skicklig jägare, som höll sig ute på marken;

Den översatta versionen:

Den äldre av de två, som deltagit i jakten, strövade omkring och fick ödemarken att skaka med sina skråniga toner från hornet.

Detta har tolkats som att översättaren ville göra texten mer familjär för de romerska läsarna. Om detta stämmer, skulle jakthorn (förmodligen av djurhorn) varit allmänt kända i Romarriket vid denna tid.

2. 1327 skrev William Twiti *The Art of Hunting*, där han använder stavelser för att beskriva horns signalerna. T ex beskriver en signal som benämns *parfit* så här:

A moot and then trourouout, trout, trout, trourouout. trourouout, trout, trout,

trouttrouttrout ... And to commence with a moot and finish by a moot.

Förmodligen är "moot" en speciell signal. Vårt nuvarande notsystem är rätt bra ändå...

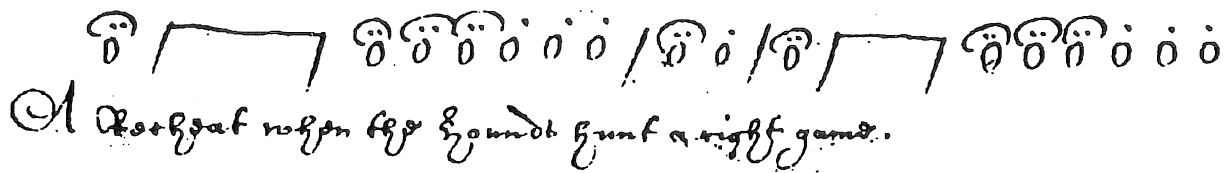
3. 1380 kom *Livre de la chasse* av Gaston III Phoebus, som bla innehåller en bild som visar en lektion där en lärare undervisar flera elever i jakthornspel. Hornen är korta, ca 30-40 cm, och troligen djurhorn.

4. 1394, *Le livre du Trésor de vénerie* av Hardouin de Fontaines-Guerin. Nästan hälften av denna avhandling behandlar *Le livre du Corner*, som bl a innehåller 14 träsnitt med olika signaler noterade enligt ett system med fyllda och ofyllda rutor (se bild).

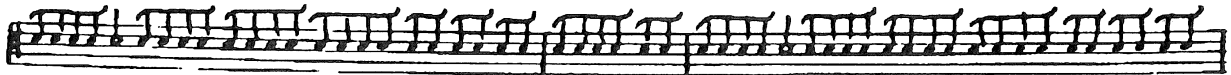

Livre de la chasse av Gaston III Phoebus (1380)
En lärare undervisar sina elever i jakthornspel.

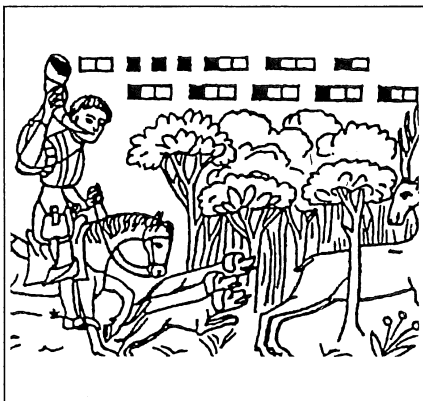
Dessa noteringar beskriver samma signal. Den övre från andra hälften av 1500-talet, den undre från *Noble Art of Venerie or Hunting* av George Gascoigne (1575)

1911 föreslog Henri Kling ett sätt tyda detta system, där de fyllda och ofyllda rutorna antogs betyda olika notvärden enligt modern notation. Detta förslag har sedermera blivit allmänt accepterat, trots att det endast rör sig om gissningar.

5. 1510. Sebastian Virdung skriver i sin *Musica Getutscht* att jakthornet bara för ljud och inte är något riktigt instrument. Det musikaliska jakthornspelet hade uppenbarligen ännu inte spridit sig till Tyskland.

6. 1573. *La Vénerie* av Jaques de Fouilloux. Den första kända källan som använder modern notation. Vi vet ändå inte hur man ska tolka skriften. Allt är skrivet på samma notrad, endast rytmen varierar. 1575 översattes denna till engelskan av George Gascoigne i *Noble Art of Venerie or Hunting* (se bild).

Cornure de Chasse, en signal som gavs i det medeltida Frankrike när hundarna funnit hjorten och jakten kunde börja. Lagg märke till "notskriften" i bildens ovankant.

7. Från andra hälften av 1500-talet härstammar även en samling texter som bl a beskriver jakthornsignaler enligt ett tredje system (se bild). Tack vare att vissa benämnda signaler återkommer i flera system, kan man tolka vissa delar av musiken, dock inte tonhöjden.

8. 1591. *A short treatise of Hunting* av sir Thomas Cockaine. Här används återigen skriftliga anvisningar. Texten beskriver här signaler i termer som "long", "short" och "minome", vilka han i sin tur beskriver så här:

Varje "long" innehåller sju "qavers", en "minome" och en "quatter". En "minome" innehåller fyra åttondelar. En "short" innehåller tre åttondelar.

Ordet "quaver" kan vara ett notvärde. Idag betyder det vanligen åttondel.

Ordet "quatter" beskrivs inte närmare.

9. 1633 skrevs den första kända kompositionen som använder sig av jakthornsignaler, Michelangelo Rossis opera *Ermina sul Giordano*.

10. 1636 skrev Marin Mersenne *Harmonie universelle*, där han försöker beskriva jakthornet och dess spelteknik. Han nämner bl a att instrumenten består av metall och att munstyckena kan tas bort. Han beskriver munstyckets anläggning mot läpparna, i princip enligt dagens skolor. Han nämner fem olika spelsätt: Genom att blåsa luft genom hornet "som en bälg". Genom att röra

[vibrera] med läpparna. Genom att röra läpparna och producera en andra ton. Genom att röra läpparna för att åstadkomma en annan ton i naturtonserien. Genom att använda tungan för att åstadkomma artikulerad attack. Instruktionerna är vaga och detta säger kanske inte så mycket, men åtminstone det första alternativet tyder på att det kan ha funnits spelsätt som skiljer sig radikalt från dagens ventilhornspel.

Detta var några källor från de okända århundradena. Hornspelet har sedan dess utvecklats i flera riktningar. Från att ha varit en fransk och engelsk företeelse, spreds jakthornspelet till de tyskspråkiga länderna och hornspelet i barockmusiken utvecklades framför allt i Böhmen. Så småningom förfina- des spelet, och det solistiska hornspelet närmade sig sången i uttryck. När det "sjungande" hornspelet nådde sin höjdpunkt på 1800-talet, var det i Frankrike som man gick längst. Med tanke på detta är det fascinerande att höra dagens franska jakthornsembler, som verkligen skiljer sig från 1800-talets naturhornideal.

Litteratur:

Eva Marie Heater, *Early hunting horn calls and their transmission: Some New Discoverie*. Historic Brass Society Journal Volume 7, 1995

Daniel Brandell

HOLGER ALEXANDER FRANSMAN

1909-02-10 - 1997-01-19

Holger Fransman, den sista eleven som spelade för Karl Stiegler, den legendariske solohornisten Wienfilharmonikerna, dog i Helsingfors den 19:e januari 1997.

Han började sin hornistkarriär som elev vid en regementsorkester i Finland. Efter att först ha spelat Ess-kornett, bytte han 1924 till hornet och började på konservatoriet i Helsingfors, som senare blev Sibeliusakademien. Efter att ha vunnit en provspelning 1930 blev han erbjuden en vakant plats i Helsingfors filharmoniska orkester. Vid denna tidpunkt blev han också fullt medveten om det otillräckliga hornundervisningen i Finland och bestämde sig för att fortsätta sin utbildning utomlands.

Efter att 1931 ha fått ett stipendium, blev detta möjligt, och målet blev Wien, med sin djupa horntradition. Som tur var kunde Karl Stiegler, solohornisten i Wienfilharmonikerna och den ledande hornisten och läraren under denna tid, ta emot honom som elev. Stiegler lät honom t o m bo tillsammans med sin brorson, den jämnåriga Gottfried von Freiberg. I sinom tid återvände Holger Fransman till Helsingfors filharmoniker och började sitt arbete med att bygga upp det finska hornspelet till europeisk nivå. Karl Stiegler dog strax efter, 1932, och Gottfried von Freiberg tog över som förstehornist hos Wienfilharmonikerna.

1932 blev Fransman tredjehornist och 1937 solohornist hos Helsingfors filharmoniker. Samtidigt började han undervisa vid konservatoriet, som det hette då. Han uppehöll båda dessa tjänster till dess att han pensionerades från orkestern 1969. 1973 slutade han vid akademien. Före 60-talet gick den enda vägen för en blivande professionell hornist via militärmusiken. Holger Fransman undervisade där i 40 år och utbildade tre generationer finska hornister i wienskolans anda. Nuförtiden består den fjärde generationen av elever till hans elever.

Samtidigt som han undervisade och spelade i orkestern, tog Holger Fransman sig tid för kammarmusik och solokonsserter. Därutöver dirigerade han flera blåsorkestrar och arrangerade musik för hornsembler.

Holger Fransman var en av de finaste finska hornisterna, men den viktigaste insatsen var hans undervisning. Han skapade praktiskt taget ensam den finska hornskolan, i Wientraditionens anda.

K. H. Pentti

Vår far och mästare är borta. Holger Fransmans livsverk och meriter som valthornskonstnär och pedagog är unika, men ändå är det viktigaste han lämnade efter sig det andliga kapital, som han gav sina elever och vänner. Med tanke på "Franis" långa liv och hans otroliga energi och aktivitet, är det svårt att fatta att han inte längre är med oss och kan ge oss sitt stöd. Efter att ha pensionerats från sitt arbete som pedagog orkade Holger fortfarande delta i allt som befrämjade hornister och hornspel. Han hade också hand om kapellmästarutbildningen och undervisade efter bästa förmåga de unga som tänkte ge sig in på denna bana. Alla har vi, hans elever, våra personliga minnen av hur Holger förmådde hjälpa och sporra oss i svåra stunder. De bästa minnena har säkert fötts ur de gemensamma framträdandena med hornistkollegor, såväl professionella som amatörer.

Ett av mina mest oförglömliga och rörande minnen är uruppförandet i Lieksa kyrka 86-07-29 av ett tema ur den av Holger högt älskade Wagneroperan Parsifal. Den framlidne historikern, forskaren och store beundraren av Holger Fransman, Olavi Lähtenmäki, skrev om denna konsert i Turun Sanomat [dagstidning i Åbo]:

Stämningen, som ända från början var klar och innerlig, förtätades och kulminerades mot slutet i en mäktig festkör av horn. Under ledning av professor Fransman framförde 27 hornister Fransmans arrangemang av ett tema ur Richard Wagners Parsifal. Det var fråga om ett världsuruppförande och tillfället var unikt. Graalvinet bjöds ur en kopparbägare. Under det att tonerna ur Parsifal klingade upplevde jag en berusande stegring upp till de mystiska sfärerna i det wagnerska kristallberget. Med den sanna kärlekens kraft trollade professor Fransman i den nordkarelska kyrkosalen fram en gudomlig inspiration, en vision av ett i luften svävande jättelikt Wagnerhuvud... Jag vet att denna av koppar skapade Parsifal länge kommer att stanna kvar som en av de största musikupplevelserna i mitt minnes skattkammare.

Uppfostrad i den wienska skolan, älskade Holger hela sitt liv de wienklassiska och romantiska kompositörerna. Han ville bevara wienerhornets klang och "cantabile"-spelets tradition. Han höll kontakt med Wien, och fick bara någon vecka före sin död ett brev från sin kollega i Wiener Filharmoniker.

Farväl, Holger. Tack för att du lärde oss att älska och högakta vårt instrument, valthornet. Stolta kommer vi att minnas de stunder då vi musicerade och levde tillsammans. Våra dagar gryr fortfarande soliga eller molniga, men den sol du tände i våra hjärtan kommer aldrig att förblekna.

Leena Heikkilä
Översättning: Helena Nygren

Unga hornister

Namn: Annamia Eriksson
Ålder: 16 år
Bor: I Norrtälje/Stockholm
Studerar: Första året på musiklinjen på Södra Latins gymnasium i Stockholm
Har spelat: 5 år
Horn: Alexander 102 st
Favoritstycke: Alla Mozarts hornkonserter
Aktuellt stycke: Monolog av Erland von Koch
Intressen: Träffa kompisar och gå på konserter.
Framtidsplaner: Jag vill gå musikhögskolan i Stockholm och bli solohornist eller solist i orkester och/eller hornlärare på gymnasie- eller högskolenivå.
Bästa hornminne: När jag spelade upp Saint-Sæns *Morceau de Concert* hösten -96. Det var på en konsert för ett musiksällskap, och min mor kompade mig på piano. Jag hade övat fruktansvärt intensivt inför det här tillfället och det enda jag hade i huvudet var stycket. Sen på konserten gick det jättebra - det var verkligen en underbar känsla!

Namn: David Börjesson
Ålder: 17 år
Bor: I Ängelholm
Studerar: Andra året på naturvetenskapliga programmet på Rönneskolan, Ängelholm
Har spelat: 6 år
Horn: Holton H180
Favoritstycke: *Morceau de Concert* op. 94 av C. Saint-Sæns. Den innehåller mycket av det jag tycker hornet passar bäst till; både ärtiga jaktsignaler och långa legaton.
Aktuellt stycke: *Laudatio* av Bernhard Krol
Intressen: Förutom horn spelar jag även gitarr och sjunger i kör. Förut spelade jag tennis och fotboll, men nu har jag gått över till innebandy.
Framtidsplaner: Då och då slås jag av tanken att det skulle vara roligt att satsa fullt ut på musiken och se hur långt det skulle räcka, men samtidigt känner jag också för att läsa vidare inom det naturvetenskapliga området. Ännu har jag inte lyckats bestämma mig.
Bästa hornminne: Att få sitta med i den sex man starka hornsektionen i RBS (RUM:s Blåarsymfoniker) i somras var en stor upplevelse. Ett annat härligt minne har jag från då jag spelade Brahms Horntrio tillsammans med två kompisar på fiol och piano. Hornet smälter bra in i de flesta instrumentgrupper.

Känner du någon ung hornist som du tycker att vi borde intervjua här i Corner? Hör i så fall av dig till redaktionen!

Vi tar gärna emot synpunkter på och tips till dessa sidor!

TÄVLING!

BÄSTA HORNBILEN

Här intill har redaktionen satt in vad vi tycker är en bra hornbild (bra måste den ju vara eftersom vi är med - vi står med klockstyckena vända mot varandra). Lägg särskilt märke till den konstfulla uppställningen och riktningen i bilden!

Alla bilder med hornmotiv är förvisso bra, men en hornbild kan, tro det eller ej, även ha andra kvaliteter; den kan vara kul, vacker, intressant, spännande, galen eller helt enkelt bara bäst. Nu utmanar vi er läsare och ber er att omedelbart gräva fram favoritfotot ur byrålådan och skicka in det till oss för att tävla om titeln **BÄSTA HORNBILEN 1997**. Förutom äran står en signerad CD-skiva med allas vår Ib Lanzsky-Otto på spel, och vinnaren får dessutom sitt alster publicerat i nästa nummer av Movitz.

Juryn kommer att bestå av under-tecknade, och vårt beslut kan inte överklagas, förstås. Vi lovar dock att vara helt objektiva.

Sänd alltså så fort som möjligt in din hornbild till Eva-Tea på redaktionen (se adress ovan), dock senast den 1/10. Skriv namn och adress på baksidan av fotot. Om bilden önskas i retur, skicka med ett frankerat, adresserat svarskuvert.

Vi förväntar oss att bli slagna med hornlängder!

TIPSRUTAN

När hornfesten börjar bli tråkig eller övningspasset känns långt, kan det vara på sin plats att plocka fram denna lilla käcka och stimulerande hornkanon.

4-st. **Valthornet** John Curwen
1818-1890

Hör från sko-gens grö-na sal hor-nets muntra jakt-sig-nall! Tra tra tra tra. Lju-det går kring berg och dal.

Fri översättning.

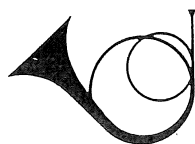

New
address!

Double Horns
Single Horns
Deskant Horns
Natural Horns
Restorations

Daniel Rauch, Horn Maker

Rauch Horns

PROF. KOHTS VEI 77
N-1320 STABEKK, NORWAY
TLF.: (47) 67 12 11 99
FAX : (47) 67 12 15 99

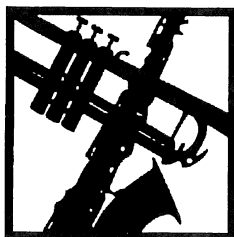
BRASSDOKTORN BRASSDOKTORN BRASSDOKTORN BRASSDOKTORN
JUPITER BESSON BACH AMREIN AMATI SELMER YAMAHA BUFFET

Försäljning av:

- **bleckblås**
- **träblås**
- **stråk**
- **munstycken**
- **gigbags, etuier**
- **sordiner**
- **övriga tillbehör**

**Professionell
instrumentverkstad**

BRASSDOKTORN är en professionell verkstad för blåsinstrument. Tre reparatörer arbetar dagligen med alla slags instrumentreparationer. Med hårt arbete och vidareutbildning hos olika instrumentfabrikanter, gör vi allt för att nå vårt mål: **Att bli den säkraste, tryggaste och bästa instrumentverkstaden i Sverige.** Prova BRASSDOKTORN nästa gång du har problem med ditt instrument!

BRASSDOKTORN

Friggagatan 25 - Box 6082 - 400 60 - GÖTEBORG

Tel: 031-153006 - Fax: 031-153056 brassdok@algonet.se

Sven Flood, Zigge Nowakowski, Sverker Pettersson (reparatörer) Mats Nilsson (försäljare)

Hornets Historia IX

Hornet i Köpenhamn från 1700-talet och framåt. 1

Vid Svenska Hornsällskapets årsmöte i Malmö 1995 berättade jag om Köpenhamns hornhistoria. Önskemål om en publicering i Movitz av detta föredrag framlades och jag tyckte, att det skulle passa nu, innan jag fortsätter med 1700/1800 tals hornisterna i Paris, som kommer i framtida Movitz och som egentligen är den naturliga fortsättningen efter Punto i Movitz nr 8.

Vi börjar den 30 juni 1658 då "Kungens Livregemente till fots" upprättades av Danmarks dåvarande kung Fredrik III. Varje Regementskompani fick då ett antal pipare och en tamburmajor. Musikerna importerades uteslutande från Syd-tyskland.

Livgarden utvecklades i takt med att nya instrument kom fram. 1680 var det en ren skalmeja-kår för att senare övergå till att det uteslutande spelades på oboer. Man började kalla dem för "Livgardens Hoboister till fots" och just Hoboist (från franskan) kom alla livgardens anställda musiker att tituleras ända fram till 1950-talet oavsett vilket instrument man spelade. Livgardens oboister hade i början på 1700-talet fagotten som 2:a instrument. Oboister och fagottister från Livgarden användes vid behov av Köpenhamns Hof-violoner. En bit in på 1700-talet fick Hoboisterna ytterligare ett bi-instrument, valthornet. Längre fram på 1700-talet, då klarinetten tillkom uppstod den klassiska blåsocketten, (2 oboer, 2 klarinetter, 2 fagotter och 2 horn). Denna ensembleform blev väldigt populär och många kompositörer började skriva för denna besättning. Eftersom ensemblerna ofta hade militär anknytning skrevs många marscher bl.a av Haydn, Beethoven och Schubert.

1746 är ett mycket viktigt årtal i Köpenhamns teater- och musik historia. Kung Christian den 6:e dog och i och med det upphävdes teater och konsertmusikförbudet för allmänheten. Teater, konsert och operamusik hade intill nu varit förbehållet hovet.

Detta medförde att det i slutet av 1746 var en enorm aktivitet runtomkring i Köpenhamn. Nya teatrar öppnades och musikföreningar bildades. 1747 kom troligtvis den förste "riktige" hornisten till Köpenhamn. Det var en tysk vid namn Paul Engelbert Melschede. Han gav konserter vid den Tyska teatern i Köpenhamn. 1750 fick Melschede tillsammans med en annan hornist, Reinning, anställning som hoboister i Livgarden och blev använda av Hof-violonerna vid konsert och operaföreställningar. De blev omtalade som ett mycket bra hornistpar och de spelade tillsammans i 11 år fram till 1761.

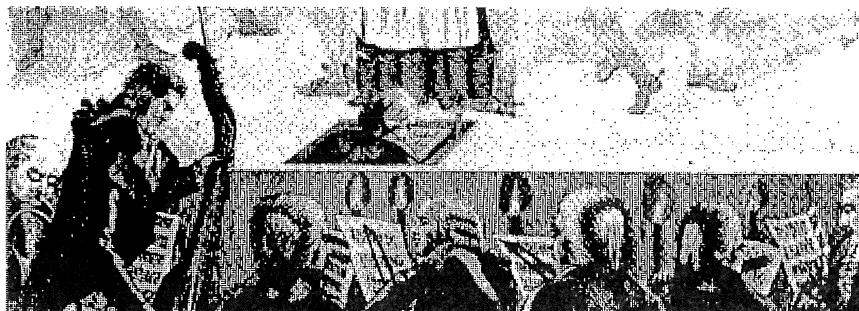
4 år tidigare, 1757, hade den första kompletta verkstaden för "Musik och Felt-trumpeter, Valthorn, Basuner och Posthorn, såväl av silver som av mäs-sing" öppnats av guldsmeden Jägenreuter på order från Kung Fredrik V, som i och med detta också passade på att beställa 50! valthorn till jakten.

1761 anställdes nästa par av hornister i Livgarden. De var Franciscus Sieg och Jacobus Ehrlich och samtidigt med deras anställning införskaffades 72 hornduetter. Sieg och Ehrlich spelade tillsammans fram till 1770 då nästa par hornister importerades. Det fanns ingen musikundervisning på så hög nivå att det kom fram inhemska hornister i Danmark som kunde användas. Alla musiker som kom till Livgarden och Hof-violonerna importerades främst från Böhmen och Sachsen. De två nya hornisterna kom från Sachsen och hette Johan Gottfried Gruner och Johan Gottfried Falck. De spelade säsongen 1770-71. 1770 reformerades Hof-violo-

nerna verksamhet av Guiseppe Sarti, som var Kung Christian VII:s sånglärare och Hofkapellmästare vid Hof-violonerna. Efter långt utdragna förhandlingar med Kungen, där Sarti ställde krav på en orkester med 25 man för att tillmöteskomma tidens krav på en operaorkester, fick han slutligen när förhandlingarna var färdiga den 1 oktober 1770, 22 man. Det kom att se ut på följande sätt:

- **Violin:** Joh. Ernst Hartmann (Koncertmästare), Chr. Hägemann, Joh. Jul. Selmer, J.A.P.P. Darbes, Conradt Petersen Lund, Nic. Schmidt, Detlev Beckenstedt och J. Bischoff
- **Viola:** P.J. Palschau och Aug. Hönicka
- **Cello:** Joh. Philip Degen och Laurens Morel
- **Kontrabas:** Gotfr. Schreiber och Aug. Schreiber
- **Flöjt:** H.H. Zielche och Joh. P. Tüxen
- **Oboe:** Hans Hinr. Jacobsen och Joh. Gotfr. Tauer
- **Fagott:** Peter Duwe och Tobias M. Sell
- **Horn:** Joh. Gotfr. Gruner och Joh. Gotfr. Falck

Genomsnittslönen i Kapellet var 3-400 R.Daler/år. Koncertmästaren Hartmann hade 500/år. Högst avlönad var den eminenta Hamburg-flöjtisten Zielche med 600/år och lägst avlönad var kontrabasisten Aug. Schreiber med 150/år.

Kungliga kapellet i slutet av 1700-talet

Kapellets plikter var vid Hovet, där de skulle spela vid konserter, bal, maskerad och fransk komedi. Övrig tid lades till operaföreställningar på Teatern vid Kongens Nytorv. Gruner och Falcks plats i Livgarden övertogs av Antonius Köhl (Köll) från Böhmen och Adam Dominick Hahn från Mähren.

Säsongen 1771-72 spelade hornisterna Philip Wenzel och Franz Seewald istället för Gruner och Falk, som kom tillbaka nästföljande säsong.

Ordningen med att spela vid Teatern vid Kongens Nytorv var inte till-

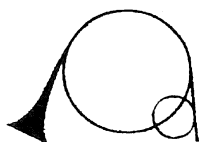
fredsställande. Musikerna i Kapellet eller Hof-violonerna som de fortfarande hette, var ofta tvungna att ge återbud till teaterföreställningarna på grund av tjänst vid Hovet. En omorganisering genomfördes 1773, så att Kapellet övergick till att bli Det Kongelige Teaters Orkester. Tjänsten vid Teatern tilltog medan förpliktelsen till Hovet långsamt minskades. De första åren blev tumultartade och 1775 lämnade Sarti posten som musikalisk ledare. Den övertogs av Paolo Scalabrini, som hade verkat som kapellmästare vid Teatern sedan 1772. 1781 lämnade Sca-

labrini över posten som kapellmästare till Israel Gottlob Wernicke, men det var ingen lyckad anställning. Standarden i Kapellet sjönk och det höjdes röster för en förnyelse. Den kom

1785 genom Dresdner-komponisten och orkesterspecialisten, Kapellmästare Johan Gottlieb Naumann. Som en av tidens stora musikpersonligheter blev han den som skulle genomföra en ny operareform. Naumann hade tidigare på 1770-talet gjort det samma med Operan i Stockholm. Det blev precis som i Stockholm, den hårda vägen. Han förklarade att högst 6-7 av medlemmarna i Kapellet kunde användas, resten skulle bort p.g.a. ålderdom eller oduglighet. Det nya Kapellet skulle bestå av 29 man och för att bevara den konstnärliga standarden, endast spela operaföreställningar.

Den övriga tjänsten (Bal, Komedi, övrig hovtjänst) lades över på Hoboisterna och Adjutanterna (extramusiker som togs in till Kapellet vid behov). De nya musikerna fick Naumann till största delen från det nyligen nedlagda Hessen-Casselska Kapell. Standarden på dessa musiker var varierande och

kap horn musik

hornnoter

brett sortiment till smala priser

sänd efter prislista!

torparegatan 39

441 65 alingsås

tel./fax 0322/55311

Edouard Du Puy

ett av misstagen var anställningen av hornisterna Jacob Sedlaczek och Franz Reinert. De anställdes med högsta lön (600 R.d/år). Det visade sig att dessa två herrar var så kallade "Valthornistinvalider". P.g.a. svårigheten att hitta nya hornister behöll man dem i 2 år, varefter Reinert fick på stället sparken och Sedlaczek, som visat vissa musikaliska talanger, sattes i skolning för att lära sig spela kontrabas. De nya hornisterna var Carl Wolfgang Fuhrmann från Schleisen och Franz Anton Xaverius Zrza från Mähren.

Vid denna tid bildades en av de unikaste formerna för militärmusik som funnits. Det var kårer bestående av enbart hornister, Livjägarna. De två första kårerna var den Själländska och den Hollstenske. Senare bildades fler och ett av Livjägarkorpsen blev också placerat i Norge. Livjägerhornisterna hade ett bi-instrument, det turkiska halvmånehornet, som användes i fält för att ge en tydlig signalgivning. Halvmåne-hornet kom sedermera att utvecklas till signalhorn eller Bügelhorn. Som valthornskår var de oerhört uppskattade och de blev ansedda som de finaste av alla militärorkestrar. Livjägarna, som var elitsoldater, stod i främsta ledet vid Engelska flottans anfall mot Köpenhamn 1807. En av officerarna som utmärkte sig med stor tapperhet var Eduard Du Puy, som brukade marschera framför kåren och med sin fantastiska stämma sjunga till valthornsklangen. Imponerande måste det ha låtit. Wilhelm Bergsö skriver i sina memoarer att:

Man kunde näppeligen tänka sig någon större begravning, utan att Livjägarna var med. Deras sorgemusik, bl.a. Weises sorgmarch, gav en gripande känsla och deras koraler lät som den finaste manskör.

1832 skriver kapellmästaren vid Det Kgl. Teater, till lika anförare och officer i Livjägarkorpsen, Johannes Frederik Fröhlich en Marsch och Jaktstycke för 9 olika stämde horn, och detta kom att bli Livjägarnas bravurnummer. Detta stycke är tyvärr det enda bevarade av Livjägarnas repertoar.

Vi går tillbaka till 1785, där efterfrågan på bra utbildade musiker blev allt större. En skola upprättades av Naumann, där Kapelletts musiker undervisade. Undervisningen lades på måndagar dagtid. Denna lediga måndagstradition för undervisning är fortfarande kvar idag. Den första att undervisa på horn blev C.W. Fuhrmann och en av hans första elever är J.G. Gruners son Friedrich Christian Gruner. F.C. Gruner kommer senare, som förste danske hornist, att få anställning i Kapellet. 1787, efter väl genomfört arbete, önskade Naumann inte bli kvar. Han utser sin efterträdare som blev Johan Abraham Peter Schultz. Schultz blev mycket omtyckt och han anses vara skaparen av det danska orkesterklang-idealet.

1793 får Köpenhamn besök av Carl Thürschmidt, som var en av de ledan-

Halvmånehorn
Själländske livjäger 1786

J. F. Fröhlich

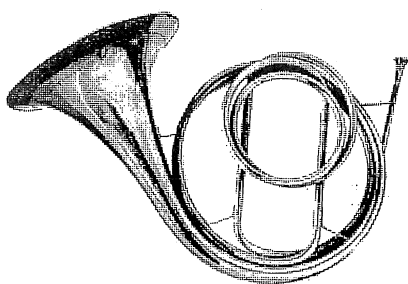
de rundresande hornvirtuoserna. Thürschmidt var liksom sin gode vän Giovanni Punto, låghornist, och även han likt Punto, behärskade höjdregistret.

Han växte upp på Wallersteinslottet, där Antonio Rosetti var kapellmästare och pappan, Johannes Thürschmidt, var anställd som höjdhornist. Under tiden 1773-89 skrev Rosetti inte mindre än 23 konserter för 1 eller 2 horn och orkester och de flesta är tillägnade någon av Thürschmidt-hornisterna. 5 av låghornskonserten är tillägnade Carl Thürschmidt. Carl slog sig ner i Paris med höjdhornisten Johann Palsa, och de reste runt som duettpar och ansågs tillsammans med bröderna Gugel som det bästa. Thürschmidt arbetade tillsammans med Lucien-Jouseph Raoux med att utveckla ett nytt horn. Hornet, som kallas för Cor-solo, har ett fast munrör och byglar i solostämningarna G, F, E, Ess och D. L.-J. Raoux byggde 1781 tre Cor-solo i Sterling-silver. Ett gick till Punto och de andra två till Thürschmidt och Palsa. Thürschmidt utvecklade också Hampls handhorns-sordin, så att man på denna obehindrat kunde spela kromatiskt genom hela registret. Denna sordin har också tillskrivits bröderna Böck. Eftersom Thürschmidt var elev hos Hampl är det mest troligt, att det var han som utvecklade sordinen och bröderna Böck använde sig av den.

Palsa hade dött 1792, så Thürschmidt stod på egna ben som solist, när han kom till Köpenhamn. Här

Allegro Moderato

Första takterna i Marsch och jaktstycke för 9 olika stämda horn av Fröhlich

Cor solo

gjorde han ett stort intryck och var själv mycket imponerad av konsertmästaren Claus Schalls sätt att leda Kapellet.

26 februari 1794 brann Christiansborgs slott, där allt notmaterial förva-

rades. Ingenting kunde räddas och många musikaliska skatter gick förlo-
rade. Schultz försökte rädda något av
notmaterialet undan branden, men
misslyckades. I stället fick hans hälsa
en allvarlig knäck. 1795 efterträds
Schultz av Friedrich Ludwig Ämilius
Kunzen som kapellmästare. Kunzen
satt liksom Schultz vid pianot och
dirigerade föreställningarna, medan
konsertmästaren Schall ledde orkes-
tern. Kunzen var hänryckt av Kapellets
höga standard och han tillförde Kapel-
let en nyare repertoar, bl.a. verk av
Mozart.

1796 blir 2:e hornisten Zrza tvungen
att sluta i Kapellet, då han angripits av
TBC. Praghornisten Valentin Riedel
anställs som 2:e hornist. Fuhrman fick
nu Riedel som partner och detta par
hornister vågade inte kapellchefen
Hauch slita upp, och som han sade:

Vid att ideligen användas fördärvar de sin
embouchure, då de må utföra all musik
vare sig det medför höga eller låga toner.

Det var uppenbart att det var ett hårt
program dessa hornister var tvungna
att spela. Medelanställningstiden från
1750 - 1800 var 6½ år för hornisterna i
Kapellet.

1796 är också det år som Johannes
Fasting öppnar en verkstad för till-
verkning av trumpeter och valthorn.
Det är denne Fasting som senare (1857)
anställer den unge Böhmiske förstklas-
siga instrumentmakaren Josef Karl
Gottfried, vars firma än idag finns kvar
på Kronprinsessegade 44, mitt emot
Kongens Have i Köpenhamn.

Kapellets hornsektion utökas till 3,
1797 då Friedrich Christian Gruner
anställs. Gruner var mycket musikalisk
men inte någon större talang på hor-

Du Puy, Hornkonsert i E-dur, sats 1 Allegro.
Visar driven handhornsteknik samt
tondrivningsteknik i låga registret

net, och blev aldrig mer än en medelmåta.

Hornsektionen utökas än mer då Joseph Paul och Carl Henrik Glandenberg anställs 1800. De blir snabbt omtalade som ett glimrande duettpar. 23 februari 1802 var de solister med en konsert för 2 horn av Rosetti och den 31 mars spelade Paul en hornkonsert i E-dur av Du Puy. Edouard Du Puy, som var violinvirtuos, sångare och kompositör, hade kommit till Danmark efter att ha blivit landsförvisad från Sverige. Han hade på krogen sjungit nidingsvisor om Kungen Gustav IV Adolf, och med en position som konsertmästare och sångsolist vid Den Kungliga Operan i Stockholm, var detta inte passande. Du Puy fick plats i Kapellet som konsertmästare bredvid Schall. Bland Du Puy's kompositioner för horn kan nämnas:

- Trio för 3 horn
- Kvintett för horn och Stråkkvartett i F-dur
- Hornkonsert i E-dur
- Konsert för 3 horn och orkester.

Att vara 4 hornister anställda när det sällan användes mer än 2, och att det togs in extrahornister från Livgarden för eventuell scenmusik, hade sina fördelar. Det togs helt enkelt hänsyn till hornisternas embouchure. Jag räknade ut, att den effektiva tjänstgöringen/år var 4½ månad. Vid den här tidpunkten fanns inte mindre än 26 musiksällskap i Köpenhamn, så det fanns rikligt med möjligheter att bedriva solistisk eller kammarmusikalisk verksamhet. Fast tjänstgöringen hade blivit så behaglig uppstod trots det problem. Glandenberg hade blivit sinnessjuk, och i ett brev daterat 14/9 1812, skriver Kapellmästaren Kunzen till Kapellchefen Hauch följande om herrar valthornister:

Vi har nu kommit till den situationen, att vi överhuvudtaget inte kan använda detta så viktiga instrument mer. Av de fyra valthornisterna är det enbart Hr. Paul som tål att höras. Hans kompanjon Hr. Glandenberg kan man inte lita på sedan det sista sjukdomstillfället. Han spelar helt vilt. - Macht oft tolles Zeug. Detta kan man dock inte tillräkna honom, då det är på

grund av hans sjukdom. Hr. Gruner är inte flitig, och i orkestern är han mindre än en medelmåta. Slutligen har vi Hr. Sedlachek som utfyller sin plats skandalöst och är alldeles oanvändbar!!

Räddningen kom 1813, då två nya hornistbröder, Johann och Bernhard Andersen anställs och med Bröderna Andersen fortsätter berättelsen om Köpenhamns hornister i nästa Movitz.

Litteratur

Thrane, Carl: *Fra Hofviolonernes tid*, Det Schönbergske forlag, Kjöbenhavn 1908

Kjerulf, Axel: *Kongelig Majestäts Musikanter*, Boghallen Köbenhavn 1952

Kjerulf, Axel: *Nordens Don Juan*, Hassings forlag 1952

Arendrup, A.V.: *Fra Halvmaane til Horn*, Vaapenhistoriske Aarbøger 1956

Friis, Niels: *Det Kongelige Kapel*, Haase och söns Forlag 1948

❖ Thomas Ekman

TILL SALU

Begagnat Finke trippelhorn.

Lackerat, guldmässing,
med stoppventil.

9 år gammalt, helrenoverat.

Pris: 35000 nkr

Brit Jonserud

Tel: 009 47 51 53 20 42

Ricco Kühn
Manufacture of brasswind instruments

Maker of the finest handcrafted custom

- * French Horns
- * Double Horns
- * Horns for children
- and
- * German Trumpets

D - 09569 Oederan * Chemnitzer Straße 68
Tel. 037292/4195 * Fax 23263

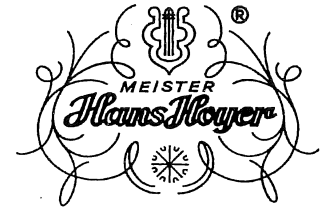
SEIT 1782

HANDGEFERTIGTE INSTRUMENTE
FÜR HÖCHSTE ANSPRÜCHE

**Gebr. Alexander
Mainz**

D-55116 MAINZ · BAHNHOFSTR. 9 · POSTFACH 1166 · TEL. 0 61 31/28 80 80

"We are making horns, because we love the music !!"

FRENCH HORNS BY "MEISTER HANS HOYER"

"Meister Hans Hoyer" instruments are manufactured by the Vogtland Musical Instrument Factory Incorporated, located in Markneukirchen, Germany.

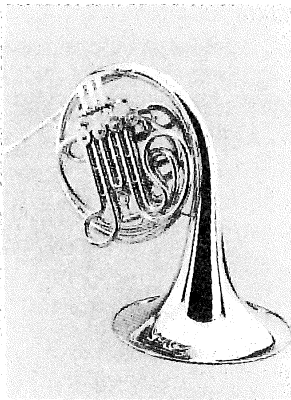
Markneukirchen and the surrounding area has a long tradition of music instrument manufacture, dating back to 1755 when Isaak Eschenbach, a native of Markneukirchen and maker of French Horns who had learned his trade in Leipzig, established a business there.

Markneukirchen and it's renowned industry continue to grow to this day. The international reputation the instruments have earned is ascribed to the technical innovation and development that is part of the area's tradition and philosophy, to the comprehensive range of models offered and to the fact that individual expectations of the musicians who own and use these instruments has invariably been met or exceeded.

In 1994, Vogtländische Musikinstrumentenfabrik (VMI) moved into their new factory in Markneukirchen, the world's most modern brasswind manufacturing facility.

"Meister Hans Hoyer" instruments are built not only to uncompromising musical and technical standards, they are manufactured in an environmentally clean plant, utilizing entirely new state of the art processes engineered especially for brasswind instruments.

The "VMI" staff consists entirely of people who have a strong traditional background in and orientation toward the handcrafting of wind instruments. Decades of experience are reflected and incorporated into all facets of the company's work. This begins with the training of apprentices and continues through all phases of manufacturing.

The new Model 5801 K provides security and comfort through the entire range. It features accoustical excellence, a rich warm tone, an easy response and sure note centering. The handmade 5801 K delivers superb projection and flexibility, which make it more and more popular for french horn artists playing in famous orchestras all over the world.

B&S
MARKNEUKIRCHEN
KLINGENTHAL

Vogtländische
Musikinstrumentenfabrik GmbH
Markneukirchen

MEISTER HANS HOYER
VMI
MANIFAKTUR

Gewerbepark 13 · 08258-Markneukirchen
Telefon: (03 74 22) 20 35 · Fax: (03 74 22) 20 90

Stadgar för Svenska Hornsällskapet

- § 1. Föreningens namn är Svenska Hornsällskapet, ideell förening.
- § 2. Föreningens målsättning är att främja valthornsspelet i Sverige.
- § 3. Medlemsrätt i föreningen äger alla med intresse för valthornsspel. Medlemskap gäller, då årsavgiften är betald.
- § 4. Föreningens kostnader täcks genom årsavgifter, anslag, gåvor, m m.
- § 5. Årsavgiftens storlek bestäms vid årsmötet av medlemmarna.
- § 6. Föreningens styrelse ska bestå av: Ordförande, sekreterare, kassör, 2 övriga ledamöter och 2 suppleanter.
- § 7. Styrelse, en revisor och valberedning väljs vid årsmötet. Ordförande väljs för ett år. Övriga i styrelsen väljs för två år, avpassat så, att högst hälften avgår varje år. Revisor och valberedning väljs för ett år. Valberedningen ska föreslå kandidater till styrelseposter och revisorsposten. Nyval av styrelsemedlem kan ske vid medlemsmöte.
- § 8. Arbetsgrupp för medlemsbladet ska bestå av minst 3 personer. Dessa väljs vid årsmöte för två år i taget och bör inte vara med i styrelsen. Mandattiderna ska överlappa varandra. Arbetsgruppen och styrelsen bör ha fortlöpande kontakt.
- § 9. Årsmöte ska hållas årligen, före februari månads utgång. Vid årsmötet ska verksamhets- och revisionsberättelse avges. Kallelse till årsmöte och medlemsmöte ska ske per brev och ha skickats senast 14 dagar före mötet. Medlem, som önskar visst ärende behandlat på årsmöte, ska meddela detta till styrelsen före 1 december. Medlem, som önskar visst ärende behandlat på medlemsmöte, ska meddela detta till styrelsen senast 8 dagar före mötet.
- § 10. Räkenskapsåret ska sammanfalla med kalenderåret.
- § 11. Föreningens firma ska tecknas av styrelsens kassör och ordförande, var för sig eller tillsammans.
- § 12. Stadgeändring och upplösning av föreningen kan ske vid två på varandra följande medlemsmöten, varav det ena ska vara ett årsmöte. Eventuella överblivna tillgångar delas ut av styrelsen i form av stipendier till medlemmar, som kan tänkas främja valthornsspelet i Sverige.

